

**Arne Bakken: *PILEGRIM – folk, kirke, kosmos*, Nygaard forlag,
Bispegården på Hamar 8.11.2017**

Gro Steinsland: Mitt møte med boken

En stor takk for innbydelsen til å være med og lansere Arne Bakkens nye bok: *Pilegrim. Folk. Kirke. Kosmos*. Den vesle, grønne boken lå i postkassen for min sommeradresse på Hadeland en dag i juli måned, jeg sprettet den med stor faglig forventning: Dette måtte være kirkens første teologiske tilsvarende til den revitaliserte pilegrimstradisjonen, og det fra selveste pilegrimspresten Arne Bakken.

Møtet med boken

Til min overraskelse fant jeg at den vesle boken på drøye 80 sider rommer noe langt mer enn en spesifikk teologi for langvandrende pilegrimer. Boken gjorde et uventet, voldsomt inntrykk. Ved endt lesning måtte jeg konstatere for meg selv at denne boken har forandret meg og mitt forhold til tro og kirke, intet mindre.

Jeg er ikke forført av en selvbestaltet guru, jeg har ikke falt for et motefenomen. Jeg har lest så mange tykke bøker om religion. I den jordomseilingen i tid og rom som religionshistorien har tatt meg med på, har jeg sett sporene av så mange krevende guder, hevnerguder og krigerguder, så mange mennesker på kne i angst for hevn og straff fra maktene, så mange blodige soningsofre.

Jeg har spurt meg selv hvor det ble av *religionen for livet*? Jeg har tenkt mye på hvordan vi gjennom tidene har forvaltet vår kristne tradisjon med hensyn til menneskesyn og gudsbilde. Det er ikke det religionshistorisk relevante, men det personlig-eksistensielle ved møte med Arne Bakkens bok som jeg har fått lov til å si noe om i dag, mitt møte. Hvordan kan jeg sette rette ord på en bok som har truffet meg med så voldsom kraft - i hjertet og hodet? Egentlig bare ved å gjenta Arnes ord og bilder, men jeg må prøve å legge til egne ord.

Vi ikke-teologene kjenner ofte på at kirken som institusjon har gjort dørterskelen for høy for vanlige mennesker, overbygningen av dogmer og ferdigformulerte trossetninger kan kjennes som sement som ikke angår våre liv. Jeg er nødt å si det selv i dette hus: Når avisene i jubileumsåret bringer gladnyheten om den katolske og protestantiske kirke har nærmet seg hverandre ved å endelig å bli enige om rettferdiggjørelseslæren, så vekker det hos mange av

oss bare oppgitthet. Det er ikke flikking på læresetninger vi trenger, men visjoner for livsvandringen, fellesskap å høre til, kristentro anvendt som en *livets religion*.

Pilegrimsteologi for alle

Etter 25 års virke som pilegrimsprest i DnK har Arne Bakken samlet sine erfaringer til en helhet. Boken springer ut av det nye som begynte å skje på 1980-tallet da de første pilegrimene banket på kirkedøren. De var ikke innbudt, de kom ikke for å delta i kirkens gudstjeneste. Dette var mennesker som møtte kirken på en ny måte, de kom ubudne til kirken - med ønske om å oppleve hellighet i sine liv. I dette møtet lyttet Arne. Resultatet som nå foreligger mellom to permer, er også blitt en historie om en kirke som er i stand til å møte mennesker på nye måter. Boken tar reformasjonen videre.

Forfatteren påtar seg ikke jobben som ryddegutt. Selv har jeg mast så mye om at kirken må til å ta i bruk *arkivet*, begynne med å arkivere Augustana, fortsette med dogmene, formulere nytt.

Men til min forbløffelse erkjenner jeg at Arne Bakken slett ikke behøver å rydde før han bygger nytt. Han har et helt annet utgangspunkt. Han har lett etter de positive mulighetene i teologi og antropologi, han tar med seg historien og slår bro over i nåtid og fremtid. Han er en inspirert arkitekt som skaper en ny helhet av tradisjonelle kristne byggesteiner. Han henter livet selv frem fra tradisjon og historie.

Alt dette gjør han ut fra en grunnleggende respekt for menneskene. Arne Bakkens prosjekt er å sette ord på og løfte frem folkets religionsutøvelse gjennom århundrene. Ta på alvor en *hverdagsreligiøsitet* som i flere hundre år ikke har hatt noe navn eller språk. For selv om pilegrimsvandring og helgenkult forsvant med reformasjonen, så fortsatte folk å gå til sin sognekirke, døpe og begrave i kirkens regi.

Ut fra sine kunnskaper og erfaringer anvender Arne *pilegrimen og pilegrimsvandringen* som metafor for vår alles livsvandring. Han henvender seg til ALLE mennesker, ikke bare de sprekeste som spenner på seg fjellstøvlene og tar leden fra Dovrebygden til Fokstugu i ett strekk.

Boken som lanseres her i dag presenterer nytenkning av det kristne menneskesynet, gudsbildet, det tegner kristendom og kristentro for vår egen tid og inn i fremtiden. Et helhetlig livssyn som fanger inn hele spennet fra det minste til det største i tilværelsen.

Jeg tror på forfatteren når han skriver at han vil ha med alle mennesker. Selv stiller han seg på lik linje med oss alle, han er selv underveis, en medvandrer. De andre religionenes helligsteder bringes inn med et lite sideblikk - et SÅ viktig perspektiv i vår tid. I åpenhet for det som måtte være av felles erfaringer, med ønske om å lytte og lære. Vi fritas for den knugende eksklusiviteten som så ofte har preget den kristne frelsesforkynnelsen. Gud må jo være Gud for alle.

Historieperspektivet

Forfatterens historiebevissthet er grunnleggende for bokens anliggende. Vi får glimt av fortidens spiritualitet, vandringene mot mål som Kristkirken med skrinet i Nidaros. Dette har Arne skrevet bøker om før. Men det er ikke helgenkongen som er omdreiningspunkt i denne boken, perspektivet er allment.

Med historiekunnskap føres vi inn i kirkerommet til møte med liturgi og symboler. Allerede her anslås det *kosmiske* perspektivet som er viktig for forfatteren, og vi får dypere forståelse av den allmennmenneskelige og kosmiske symbolikken i kristendommen.

Kirken i landskapet - Livet som pilegrimsvandring

Og så plasseres kirken i *landskapet*. Sitat: "Kirken ligger som en kompassnål i terrenget." Det er et spenn i teksten som følger oss inn i landskapet som natur og kulturhistorie, og derfra løftes vi fra det lokale til det universelle, inn i et stort, kosmisk rom der vi også hører hjemme.

Landskap omgir oss hele livet, alle de særmerkete kulturlandskapene som landet vårt rommer, alle kirkene og kirkegårdene med århundregamle spor av mennesker i glede og sorg som setter oss inn i større sammenhenger. Jeg får nye tanker om hvorfor vi har denne trangen til å stoppe ved de gamle kirkestedene og kirkegårdene der bygdas historie er samlet. Jeg skjønner nå at mange av reisene våre var pilegrimsvandring uten at vi var oss det bevisst.

Jeg har lært av boken at reiser vi mot mål som betyr noe for våre liv, da er vi på pilegrimsvandring. Den kan starte når vi knytter skolissene søndag morgen for å gå til vår sognekirke. Ja, vandringen mot helligstedet er en del av gudstjenesten.

Naturvitenskap og humaniora

Arne Bakken gjør det kunststykke at han på finurlig vis forener naturvitenskap og humaniora, to verdener som har vært atskilt siden Darwins dager. Vi er ikke *i* naturen, men *naturen går gjennom oss*. Sitat: "Menneskets kropp i kontinuerlig utveksling med hele skapningen."

Jeg har jo visst at kroppene våre er en del av den store helheten, men aldri før opplevd det så sterkt som i denne sammenhengen: Ankelens 26 knokler som må samarbeide for å føre meg fremover, øyeeplet mitt som inneholder dråper av urvannet som er destillert utallige ganger gjennom andre vesener, det svimlende urgamle stjernestøvet på huden min, pusten inn og ut 22000 ganger i døgnet.

Alt henger sammen med alt. Her åpnes rom bak rom for undring over skapelsens mysterier. "Vi må øke vår undringskompetanse", siterer Arne. Det resulterer i en stor takknemlighet over å være satt sammen til et menneske med virke noen år på jorden. Det er mysterium for meg hvordan bokens tekst på samme tid kan være så jordnær og så poetisk!

Forfatteren registrerer selv en religionsfaglig tendens i tiden: Kroppen og kroppens verdighet er kommet tilbake i religionen, noe som har vært sørgelig neglisjert gjennom store deler av religionshistorien. Kroppen er et mysterium på linje med vår sjelelige utrustning. Ærefrykten for livet som et motsvar til all dreping og lemlesting som daglig skjer i verden i religioners navn.

Nadverden som mat og fellesskap

Ut av dette helhetssynet på livet som skapt gave, springer en helt annerledes forståelse av *gudstjenesten som kroppsliggjøring og ritualisering av livet fra vugge til grav*. Religion og tro er ikke noe som bare foregår i hodet, dagliglivets religion er praksis mer enn teori.

Alle målrettede vandringer, pilegrimsvandring mot helligsteder, ender opp ved nadverdsbordet. Og her skjer det en omveltning i mitt sinn under lesingen:

Arne går til den basale symbolikken i nadverden: som et *måltid*, brød og vin som mat for kropp og sinn, som reisekost. For en befrielse! Nadverden dreier seg primært om det som er basisk for menneskelivet: alles behovet for mat. Og verdien av å dele maten.

Uforglemmelig vakkert og sant lyder det i mine ører når nadverdsbordet symbolsk omtales som "*Det sted der det ene BRØD deles likt til alle*".

Med denne forståelsen av nadverdsritualet kan ethvert måltid helliggjøres.

Alle de steder mennesker deler maten med hverandre, skjer noe av det hellige. Det er jo det som trengs i verden i dag, at vi deler maten med hverandre.

Vi er ved et hovedpoeng i boken: *Det hellige skjult i det alminnelige, i hverdagen. Denne erkjennelsen er noe av det største for meg med Arnes bok.*

Av dette symbolsk og rituelle måltidet stiger *fellesskapet* mellom alle mennesker frem, og av det vårt ansvar for miljøet og vår felles klode.

Stein på stein bygger forfatteren opp sin helhetsvisjon av kristenlivet mot det som kirken anerkjenner som påtrengende viktig i våre dager: ansvaret for våre medmennesker, miljøet og kloden.

Semper reformanda

Det er dyp mening i at Arne Bakkens bok lanseres i jubileumsåret for reformasjonen som formulerte utfordringen *semper reformanda*, den stadige reformasjon. Boken virkeliggjør et av reformasjonen viktigste anliggender:

å flytte hellighet over i det alminnelige liv, folkeliggjøre det religiøse, helliggjøre våre alminnelige liv. Jeg tenker forfatteren praktiserer en dyp forståelse av inkarnasjonstanken.

Jacob Jervell var en teolog som utrettelig prøvde å rydde og oppfordre til nytenking. I tilknytning til den nye oversettelsen av evangeliene som han ferdigstilte ved milleniet og utga i serien *Verdens hellige skrifter* 2001, er han modig nok til å gjøre opp status ved det tyvende århundres utgang:

"Kirken har hatt store vansker med å videreføre mennesket Jesus, kjærlighetsmennesket. Og den har en vei å gå før den når frem til evangeliens portrett av Mennesket for andre og Mennesket for alle. ...

Vi har ennå ikke greid å tolke evangeliene for vårt eget århundre, og vi har ikke greid å gi kristendommen vårt århundres form."

Arnes Bakkens bok bringer ny forståelse av kristendom og kristentro. Boken styrker vår tro på at folkekirken har en fremtid, at det nettopp er Den norske Kirke, folkekirken, som kan gå foran og åpne for en utvidet humanitet.

Boken gir oss en kristendomsforståelse som omfatter hele livet fra det minste til det største, et menneskesyn som oppfordrer oss til å være underveis, og den gir oss tro på en kirke som vil være på vandring sammen med oss.

Kort sagt: **Kristendom som en livets religion.**

Arne Bakken og Hamar bispedømme kan i dag gratuleres med en bok som tar reformasjonens oppfordring *Semper reformanda* på alvor. Måtte boken komme vidt ut, måtte alle som kjenner tilhørighet eller nysgjerrighet til kirken få møte pilegrimsteologien, ikke bare ved pilegrimssentrene og vandringene over fjellet frem mot 2030, men overalt, i liturgi og preken, i litteratur og kunst i årene som kommer.

Gratulerer og hjertelig takk for denne anledningen!